

opzicht te zorgen, dat de collectie zooveel mogelijk de werkelijkheid weergeeft. Bij sommige soorten is evenwel „het eind er van weg“; ik denk b.v. aan *Hadena secalis* Bjerkaner (= *didyma* Esp.), *Agrotis pronuba* L., *Arctia caja* L. enz. Van de laatste soort zijn stellig geen twee exemplaren te vinden, die volkomen aan elkander gelijk zijn.

Andere vlinders vertoonen minder neiging tot kleurvariatie, althans wat het aantal verschillen betreft, maar dan staan de vormen soms zeer scherp tegenover elkaar. Het sterkst sprekend voorbeeld is hier wel de Berkenspanner (*Amphidasis betularia* L.) met zijn melanistische variëteit *double-dayaria*. Bij weer andere soorten is de variëteit aan bepaalde streken gebonden, in welk geval men van lokaalvariëten spreekt. Onze duinfauna wil in dit opzicht nog al eens aanmerkelijke afwijkingen vertoonen met die van onze overige zandstreken. In den afgelopen zomer werden op eene vergadering van de Entomologische club Amsterdamsche en Betuwsche exemplaren vertoond van den riet-spinner (*Cosmotriche potatoria* L.), waar het verschil al sterk uitkwam.

En dan hebben we nog het seizoensdimorphisme, dat zich dikwijls voordoet bij vlinders, die jaarlijks twee of meer generaties hebben. Voor den nauwkeurigen waarnemer bestaan b. v. duidelijke verschillen tusschen de 1e en de 2e generatie van het koolwitje.

Eindelijk mogen de vlinders in ruststand niet ontbreken. Het opzetten hiervan is heel wat moeilijker dan in vliegstand, omdat vleugels, pooten, sprieten, achterlijf, enz., dikwijls in een eigenaardigen stand worden geplaatst. Als 't eenigszins kan, zet ik ze daarom dan ook in ruststand op, met een levend exemplaar in rust tot voorbeeld. Nachtvinders zijn overdag gewoonlijk nog al flegmatisch; dagvlinders juist omgekeerd.

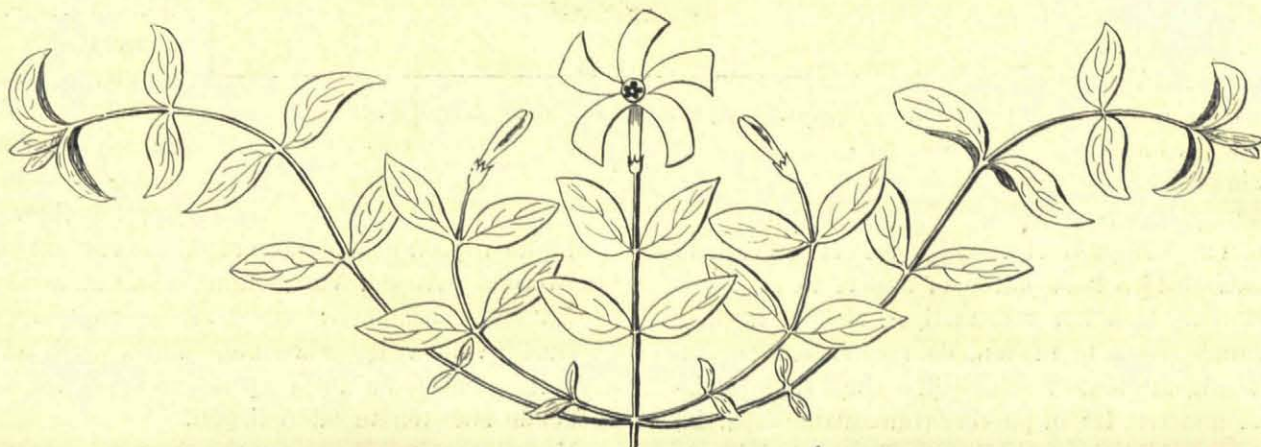
Dit alles dient eene biologische collectie weer te geven. Zij streeft ten opzichte van meerdere of mindere volkomenheid dan ook niet in de eerste plaats naar soortenrijkdom; maar tracht ten opzichte van de soorten afzonderlijk zooveel mogelijk volledig te zijn.

Het is duidelijk, dat eene zoodanige verzameling nu juist niet beknopt kan zijn; maar dat zij wetenschappelijk hooger staat dan eene volledige collectie van enkel vlinders, behoeft geen betoog, en bovendien is zij veel schooner.

Wanneer de ruimte het toelaat, kan men aan de collectie nog de voederplant in gedroogden staat toevoegen. Ook de parasieten mogen bij hun gastvrouw of gastheer worden gevoegd, hoewel ik zelf gewoon ben, de sluipwespen systematisch bij de vliesvleugeligen en de sluipvliegen bij de twee-vleugeligen te plaatsen.

Amsterdam,
Weesperzijde 1051.

(Wordt vervolgd).
B. BOON.

MAAGDEPALM.

Wat zouden onze bosschen zonder u zijn, gij heerlijk schoone Maagdepalm! Hoe droef ziet 't er winters uit indien gij ontbreekt, als klimop en boschbessen alleen met 't dorre blad de overigens kale boschbodem moesten bedekken! Wat verschaft ze geen genot aan degenen, die u kweeken, den wandelaar die op een mooien lentedag 't bosch doorkruist of den plantenliefhebber, door wie een stil en afgelegen hoekje wordt gekozen, om de geheimen uwer wonderschoone bloempjes te bestudeeren. Zomer en winter, lente en herfst, steeds vertoont ge uwe altijd even mooie en frissche bladen, nooit zijt ge afwezig, zelfs als de sneeuw alles verbergt komen er hier en daar

nog eenige van uw blaadjes boven uit. Neen, onze boschflora mag niet arm genoemd worden zoolang gij er nog zijt om het hart van den bezoeker te bekooren! Kiezen de mooie boschplanten meestal de vochtige plekjes uit, u is het onverschillig waar ge staat; zelfs in het doodsche dennenbosch zijt ge nog wel eens te vinden al is het u dan aan te zien, dat ge onder die onnatuurlijkheid lijdt. En nu voor den plantenliefhebber, die u meeneemt en alle zorg besteedt om u te zien bloeien, — worden zijne stoutste verwachtingen niet overtroffen? Hoopt hij het eerste jaar slechts op een paar bloempjes, hij zal er velen zien, groot en flink alsof er niets gebeurd was. En dan, biedt de bestuivingsgeschiedenis nog zooveel interessants, dat we ze elk jaar met plezier weer nagaan.

Misschien meent ge wel dat ik aan 't overdrijven ben,

maar heusch onze Maagdepalm is wel van de mooie planten, de taaiste die ik ken. Ge zult er louter plezier van beleven, als ge eens probeert er een paar van in uw tuintje of terrarium te zetten. Schaduw of zon, ook dit is vrijwel onverschillig, op elke standplaats moet er na een paar jaar weer gedund worden, anders worden andere zwakkere plantjes verdrongen.

In niet al te schrale bosschen, langs slooten of beekjes en ook tusschen hakhout, tien kansen tegen één dat ge het vindt, tenminste in 't Oosten van ons land is 't heel algemeen. Sommigen verbeelden zich dat het zeldzaam is, zoo zag ik in het tuinbouwweekblad „Floralia” van 20 Juni 1902 het volgende: „'t Is wel een fortuintje dit plantje van Vinca (de wetenschappelijke naam is *Vinca minor*) hier aan te treffen, want veelvuldig komt het in ons land niet voor, alleen hier en daar vindt men het op belommerde plaatsen, aan heggen en slootkanten.” De heer T. te D. (zijn naam blijft geheim!), die zulks beweert, heeft zeker nog niet veel aan werkelijk botaniseeren gedaan en in geen geval de opgave van den heer Heukels op blz. 228 van de 5de jaargang van ons tijdschrift gezien! Wat is dan wel veelvuldig, misschien zooals Madeliefje, Paardebloem, Muur of *Poa annua* voorkomen? Heel mooi, en dan de rest maar niet veelvuldig en zeldzaam!

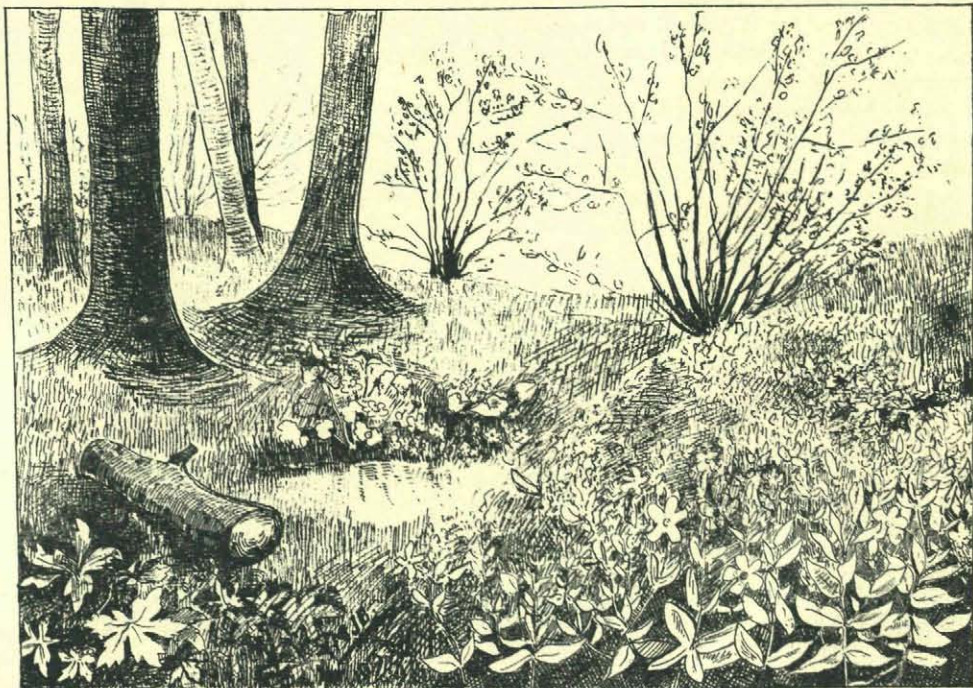
Tegenwoordig is het wel bij kweekers te krijgen, maar wat is zoo'n plantje in vergelijking met een echt wild. Ik bedoel hier namelijk die handelaars, die 't niet uit 't wild stelen, maar degenen die 't werkelijk kweken en dus verknoeien! Op allerlei wijzen tracht men de natuur te verdringen en we krijgen leelijke, stijve flore pleno's, het aankijken niet waard, al heeten ze dan mooi. De weinige planten die zich niet laten dwingen en natuur in stand trachten te houden worden dan als misproducten weggeworpen. De vraag naar dubbele bloemen is zelfs zoo veel sterker dan die naar gewone exemplaren, dat deze laatsten dikwijls veel duurder zijn of ook niet in cultuur zijn. 't Is niet de schuld van onze bloemisten, deze verhandelen natuurlijk hetgeen waar wat in omgaat, maar wel van de vroegeren die 't publiek nu eens voor altijd geleerd hebben dat dubbele bloemen mooie bloemen zijn en nu willen velen alleen van deze misbaksels hebben. Misschien komt er tegenwoordig al iets verbetering, veel is 't zeker nog niet.

De beste Maagdepalm krijgt ge door ze zelf te zoeken, dan zijn ze voor u ook veel mooier, want hetgeen waarvoor men moeite heeft gedaan is in eigen oogen steeds veel mooier. Als ge in 't bosch 't plantje ziet staan bekruipt u ongetwijfeld de lust er eens van mede te nemen en thuis te verzorgen. Kies dan wat stengels, die goed met wortels bezet zijn en trek ze zoo maar met de hand uit; het botaniseerschopje komt er niet bij te pas, het gaat zoo veel makkelijker en beter, het plantje staat bijna geregeld op lossen bodem. Zijn er wat minder wortels dan gaat het ook nog wel; zooals ik reeds zei, het plantje is buitengewoon taai en hersteld zich spoedig. Hebt ge thuis geen

goed verteerde boschgrond klaar liggen, dan is het aan te raden wat van de humusgrond waartusschen 't staat mede te nemen, dit is allicht bevorderlijk voor 't aangaan. De kruipende stengel is dikwijls tot over drie meter lang, zoodat het tot de onmogelijkheden behoort deze in zijn geheel mede te nemen, gelukkig hindert afsnijden niet, dit bezwaar is dus al overwonnen. Evenmin zal het buigen in de plantenbus kwaad doen aan ons plantje.

De beste tijd om Maagdepalm te halen is wel 's winters als 't dooi is, liefst in Januari en Februari of in 't vroege voorjaar! 't Is wel niet de tijd, dat er het meest gewandeld wordt, maar de werkelijke plantenliefhebber laat zich niet afschrikken door koude of regen, hij gaat er op uit ondanks weer en wind. Een winterbotaniseertochtje is nog zoo treurig niet als misschien velen meenen, steeds is er wat moois of interessants te vinden en om planten mede te nemen is het verreweg de beste tijd, al kunnen we helaas niet allen vinden!

Thuis gekomen kunnen we ons plantje al voor van alles

Boschje met Maagdepalm.

gebruiken. Zeer goed voldoet het als randplant in den tuin; reeds vele jaren heb ik zulk een rand, die me steeds veel genoegen geeft.

Maak eerst den grond flink los en meng ze daarna met den boschgrond, thans kunt ge er de plantjes één voor één in zetten. Eene tamelijk vochtige bodem is gewenscht, tevens een beetje beschaduwde, dan zijn de bloemen veel vroeger. Ook moet ge vooral oppassen dat de plantjes niet te dicht bij elkaar komen te staan, anders moet er veel te gauw gedund worden, zal het geen wilde rommel worden, naar alle kanten maakt ons plantje uitloopers.

Sommige planten, bv. Anemonen en Speenkruid, hebben al hunne bloempjes ongeveer tegelijk geopend en al zijn die op zich zelf heel lang van duur, toch gebeurt het vaak dat, terwijl we vandaag eene weide als één wit en geel veld van deze bloempjes vinden, er een week of wat later haast geen meer te bespeuren zijn.

Maagdepalm daarentegen is verstandiger, zoodra het een beetje vastgeworteld is en lentemaand ten einde spoedt zendt het een paar vriendelijke lichtblauwe sterretjes

omhoog; eerst niet veel, maar weldra meer en na een dag of veertien staan er verscheidene. Zoo gaat het door in April en Mei, tot eindelijk in begin Juni het aantal afneemt, dan is 't weldra uitgebloeid. Men heeft zoo den mooisten

Fig. 1.

Fig. 2.

tijd van 't jaar wat en is niet spoedig alle bloemen weer kwijt. 't Heeft nog een groot voordeel en wel dat de bloempjes zich dadelijk weer tusschen de bladen verbergen zoodra het met hunne glorie gedaan is en ze dus niet meer opvallen. Ook als 't uitgebloeid is, is 't mooi er gelukkig nog niet af, de donker- en lichtgroene blaadjes geven het heele jaar door den tuin een vriendelijk aanzien.

Koopt men het plantje van een kweker, dan slaat zoo'n rand er aardig in, men kan zoo slecht een paar dingen alleen bestellen, er komt vrucht bij enz. en 't wordt al eene flinke rekening. In 't wild kunnen we het immers net zoo goed vinden, waarom het dan te bestellen? De kweker heeft 't misschien wel in uw eigen omgeving uit 't wild gehaald, dat is goedkooper voor hem en men zegt dan... wat hebben ze er een moeite mee gehad om het zoo flink te kweken, hoewel 't toch de vrije natuur geweest is, die de plant heeft doen ontwikkelen, wat staat de tuinbouwkunst hoog, enz.!

Alleen indien ge graag albino's wilt hebben, is 't denkkelijk maar 't beste ze te bestellen, er is niet veel kans op, ze in 't wild aan te treffen en dan staan er nog zoo weinig van dat we ze niet mogen uitroeien.

Zijt ge niet zoo gelukkig een tuin te bezitten, ook dan kunt ge nog veel plezier van ons plantje hebben want binnenshuis tiert het eveneens welig. Buiten, al is het ook zeer dicht bij huis, kan men nooit zoo goed 't doen en laten der plantjes nagaan dan binnen, daarom heb ik van planten waarvoor ik me zeer interesseer van tijd tot tijd exemplaren in potjes.

Zeer geschikt is Maagdepalm als hangplant, de mooie stengels geven in een hoek der kamer een prachtig effect.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Neem eenige flinke planten met lange stengels en zet ze tezamen in eene vrij groote pot. Deze wordt geplaatst op een stevig plankje, dat met ijzerdraad aan een hooger punt wordt opgehangen en iedereen zal verbaasd zijn over uwe kamerversiersel, vooral in de bloeitijd zal het veler temperatuur

en dergelijke vijanden van onze kamerplanten in aanmerking genomen groeit de Maagdepalm ook hier best.

Als 't moet, kunnen we nog plantjes krijgen door stekken, al is 't natuurlijk niet aan te raden, daar meestal een stuk of wat mislukken. Toen ik de verschillende ontwikkelings-toestanden der bloem geteekend had, knipte ik de stengeltjes onderaan af en stak ze, om eens te probeeren, in vochtige grond. 't Ging goed, de knopjes ontwikkelden zich tot bloemen, alsof er niets gebeurd was en verder zijn ze ook in leven gebleven. Het was einde April en kregen ze dus dadelijk wat warmte, al was de lieve Meimaand als vele maanden van dezen zomer, niet te royaal met mooi weer.

We zijn nu een keer over de bloem begonnen, laten we eens verder kijken. 's Winters is er tusschen de eindblaadjes al een klein puntje te zien, onderaan zijn ook meest scheutjes, iets lichtgroen van kleur. Zoodra het warm begint te worden gaat dit puntje zich ontwikkelen, er komen langzamerhand een paar tegenoverstaande blaadjes en daarnaast dikwijls een héél klein knopje, nog groenachtig. Maar 't duurt niet lang, weldra is 't blauw en groeit 't de blaadjes al iets voorbij, met goede wil kan men de plooien van de kroonblaadjes al zien (Fig. 1). Spoedig wordt het grooter en bespeuren we aan het einde reeds de insnijdingen (Fig. 2). Bij Fig. 3 zijn deze al meer ontwikkeld,

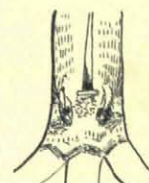
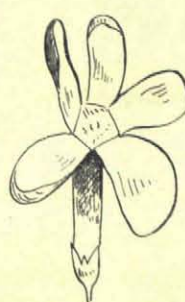
Fig. 8.
Doorsnede
van de

Fig. 6. | Fig. 7. Doorsnede van de knop. | bloembuis.

ook neemt de kleur toe. Eindelijk gaat het al iets open (Fig. 4 en 5) totdat zich de kroonblaadjes langzamerhand uitspreiden (Fig. 6 en tekening der bloeiende plant).

Elk soort bloem is op haar manier eenig en Maagdepalm is dit zeker. Wie voor het eerst het bloempje ziet, zal ongetwijfeld veel last hebben om meeldraden en stamper te vinden, 't zou niet onmogelijk zijn dat hij zich verbeeldde eene of andere zeldzame variëteit voor oogen te hebben, waaraan deze organen ontbraken! Nu, 't is ook niet kwalijk te nemen, ze liggen zoo mooi verborgen. We zullen er wel een paar moeten doorknippen, dan wordt het duidelijker, en wel een als knop en één als volkomen geopende bloem (Fig. 7 en 8). 't Is wel jammer, te vernielen, maar naar ik hoop hebt ge verscheiden bloemen en een paar aan de weetgierigheid opgeofferd maken de anderen des te mooier. Aan den ingang der kroonbuis staan witachtige schubbetjes, tegen elke insnijding één. Ze loopen door als strepen, maar vallen dan minder op, en dienen dus als honingmerk, om de insecten den weg te wijzen. Tusschen deze strepen is de kleur weer donkerder blauwachtig. 4 à 5 mM. van af het begin der buis hebben we een 5-tal zachtharige witte bosjes, waartusschen de meeldraden staan, die den stamper nagenoeg bedekken, we zien er slechts een klein puntje van, de bruine bovenkant. Die meeldraden, dat zijn rare dingen! Ze gelijken op van alles en toch eigenlijk nergens op (Fig. 9). Het bovenstuk door eene loupe bezien lijkt wel iets op de bovenlip van eene lip-bloem terwijl de geheele meeldraad wel wat heeft van eene hand, die men gewelfd vooruitsteekt. De helmknopjes

en de honig staan aan den onderkant van dat behaarde gewelf. Bij rijpheid zal het poedervormige stuifmeel zooals

Fig. 9.
Meeldraad.

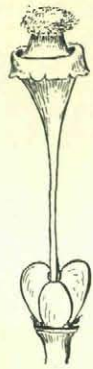

Fig. 10.
Stamper.

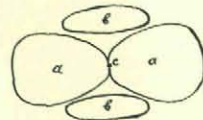

Fig. 11. Vruchtbeginsel
(schematisch).

- a. Eigenlijke vrucht-
beginsels.
b. Knobbeltjes (honigklier-
tjes).
c. Punt waar de stijl heeft
vastgezet.
De kelk is weggelaten.

spreekt, op de bovenkant van den behaarden stempel vallen. Dus zelfbevruchting zegt ge, dat is toch eene domme inrichting; maar deze wordt wel vermeden, n.l. doordat de stempel alleen aan zijne zijkanten geschikt is om stuifmeel op te nemen voor de bevruchting (Fig. 10). Komt nu een insect (meest bijen en hommels), voorgelicht door de witte schubben, de bloem bezoeken, dan zal bij het insteken der tong geen stuifmeel van den stempel meegevoerd worden. Maar ons diertje komt om honing en vindt die verderop, zijn tong wordt kleverig en bij het terugtrekken blijft er stuifmeel aan zitten. Nu vliegt het naar een andere bloem, daar zal bij het insteken reeds van het stuifmeel blijven zitten aan den kleverige stempelrand en verder binnendringen tot het vruchtbeginsel (Fig. 10). Weer dus een middel voor kruisbestuiving en ongetwijfeld een mooi maniertje, eerst denkt men juist aan zelfbevruchting!

Allicht komt er insectenbezoek, de bloempjes zijn prachtig mooi en lang van duur; ook tegen regen, die hun dit voorjaar al erg gehinderd heeft, zijn ze goed bestand. Toch kan het natuurlijk gebeuren, dat het achterwege blijft en is de tijd van bloeien verstreken, dan kiest het plantje eieren voor zijn geld, de stempel wordt bevrucht door eigen stuifmeel. De bloemkroon verschrompelt nu en wordt bruinachtig wit, weldra valt ze af, terwijl weer anderen aan de beurt komen, om te bloeien. Zoodra de kroon is afgefallen, kunnen we de vruchtbeginsels

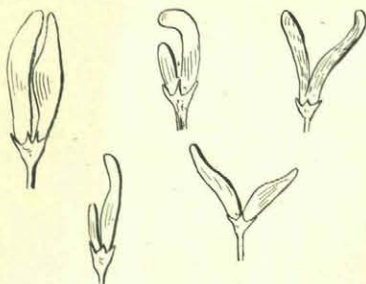

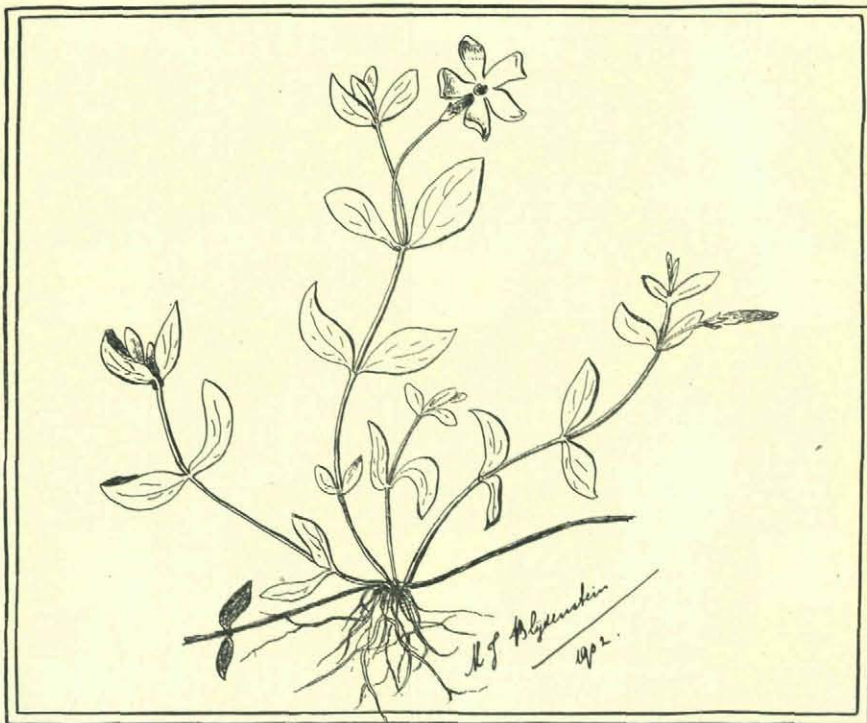
Fig. 12. Vruchtjes.

sels zelf worden langer en neigen dan meest met de einden naar elkaar toe (fig. 12).

Gewoonlijk worden ze niet alle twee evengroot, hetgeen natuurlijk afhangt of op de stempel genoeg stuifmeel voor beide komt. Tot in den nazomer zijn deze vruchtjes te vinden, al is 't niet zonder moeite, daar ze tusschen het blad slecht opvallen. Eindelijk verschrompelen ze van buiten en valt er een bruin zaadje uit, in elk zit er slechts één. Hieruit komen tegen 't voorjaar weer nieuwe plantjes en zoo plant Maagdepalm zich voort. Gelukkig evenwel kan het zich nog op eene andere manier vermeerderen, door de kruipende stengels wordt zijn gebied steeds grooter, na een paar jaar is het al eenige meters verhuisd. Deze laatste manier van voortplanting is veel belangrijker dan de eerste, die me van minder groot nut toeschijnt, daar ze betrekkelijk zeldzaam voorkomt. En ondanks dat het zaad weinig nut oplevert, bloeit het plantje rijk.

Soms zijn de bloemen min of meer scheef, vooral die welke half onder 't blad verscholen liggen, hebben er dikwijls last van doordat ze onvoldoende licht krijgen. Ook de kleur is bij deze vaak anders (fig. 13).

Van 't jaar heeft mijn rand met Maagdepalm van tijd tot tijd in Juli en Augustus gebloeid. Wat zou nu toch de reden zijn dat er zich wederom bloemen ontwikkelen?

Eene dergelijke herbloeï in den herfst of nazomer komt dikwijls voor, vele voorjaarsplanten maken zich er aan schuldig. Waarschijnlijk zal het wel afhangen van het weer en 't vocht, dat ze ontvangen, toch zullen er, naar ik gis nog wel meer oorzaken voor zijn. In het boek der natuur valt nog oneindig veel dat nadere verklaring of onderzoeking behoeft en daarom natuurliefhebbers er op uit en ga plant of dier zoo mogelijk in de vrije natuur of anders bij u tehuis in al hun doen en laten na om meer van hun werkelijk leven te leeren. Wat men er in boeken van vindt, is meestal (zooals wel moet) onvolledig, en hetgeen er dan in staat leze men niet alleen en zegt dan ziezo, 't is mooi enz.; maar ga het werkelijk na, om u ervan te overtuigen of het waarheid is. Als er van elke plant en elk dier eene volledige beschrijving gegeven was, hoeveel boeken zou dit dan niet vullen? 't Zou immers onmogelijk zijn! Dus nogmaals er op uit en ga met overdreven ijver het heerlijke leven der natuur na, om het schoone der schepping beter te leeren kennen.

De Maagdepalm is de eenige inlandsche vertegenwoordiger van de familie de Apocijnaceën. 't Is anders eene groote familie, wel bij de duizend soorten, maar ze komt verreweg voor 't grootste deel in de tropen voor, ook in 't overige Europa vindt men er slechts een paar soorten maar van. Een der bekendsten hiervan is wel de oleander (*Nerium oleander*) een heester uit Zd. Europa, bij ons veel gekweekt. Ze heeft prachtige roode, zelden witte, ook zeer welriekende bloemen en altijd groene bladeren, die 3 aan 3 staan. Jammer

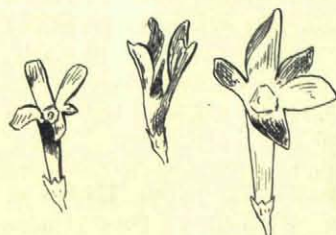

Fig. 13.

Slecht ontwikkelde bloemen.

In een oud Duitsch boekje waarin de beteekenissen der latijnsche namen behandeld worden vind ik voor *Vinca*: „*Vinca*, auch *Vincapewinca*, war lateinische Nahme, einer Schlingpflanze, dieselbe bedeutet Winde”.

Heb veel succes met uw Maagdepalm, moge het goed groeien en u niets dan genoegen bereiden.

Enschedé, 7 Januari 1903.

M. J. BLIJDENSTEIN.

ADDER-STATISTIEK.

Steenwijk.

In de omstreken van Steenwijk heb ik meermalen adders gevangen. Een mooi exemplaar heb ik op sterk water gezet. Terwijl op de landgoederen „de Bult” en „de Woldberg” adders veelvuldig voorkomen komt de gladde slang er bijna niet voor. 'k Heb er tenminste nooit een waargenomen.

In de onmiddellijke omgeving van de plek waar de adder leeft nam ik en boschmieren (een nog levende adder zag ik door dezen verwerken) en egels eveneens waar. Gevallen van vergiftiging woonden ik nimmer bij. Wel heerscht hier het geloof dat alcohol den beet onschadelijk maakt. De verschillende vergiftigingen, die mij verhaald werden, eindigden nimmer met doodelijken afloop. Wel zwol de arm op tot ongeveer aan den M. pect. major.

Amsterdam.

J. GODEFROY JR.

Doorweert.

Voldoende aan uwen oproep (*De Levende Natuur*, VIII, 1, pag. 10) om ondervindingen mede te deelen nopens addervergiftiging bij menschen, heb ik aan mijn oud-arts te Oosterbeek (G.) geschreven; ook aan den vader van een in 1886 (Juni) gebeten knaap die mij permissie gaf, het geval in extenso publiek te maken.

Ik zelf heb, hoewel in Gelderland geboren, in het wild, aldaar nooit anders van den adder („aore”) gezien, dan het afgestroopte vel in de buurtschap Oeken, onder Brummen. Of de Roode mier daar voorkomt, weet ik niet zeker. Mij dunkt echter: wel. Men ziet haar veel op de Veluwe. Doch wat het bovenvermelde geval betreft, meen ik, toen te Oosterbeek (G.) wonende, gehoord te hebben, dat de jonkheer Jan C. (den naam zal ik maar verzwijgen) allerlei slangetjes, hagedissen, enz. had verzameld, en dat, toen hij den in de Doorweertsche bosschen gevangen adder, die hij als zoodanig niet kende, opvatte om er speelsgewijze, een knoop in te leggen, door dezen in den vinger gebeten werd.

Het schrijven van den arts, Dr. Veenenbos, kopieer ik u hieronder. U kunt er in 't publiek gebruik van maken.

Ik wil hier nog bijvoegen, dat de boeren op de Veluwe mij dikwijls verteld hebben, dat men er aoren-eul (adderolie) fabriceert voor huiselijk gebruik, door een gedooden adder in (sla-?) olie te laten vergaan. Met dat vocht wordt

dan de wonde ingewreven, even als men in Drenthe dauwspieren in een fleschje laat verrotten, om er tegen reumatiek, als wrijfmiddel, niettegenstaande den stank, gebruik van te maken. De handelwijze met den in olie opgelosten adder vind ik dáárom belangrijk, omdat zij ten onrechte in verband kan gebracht worden met de serum-therapie tegen slangengif. Het bewijst meteen, dat de adder er voorkomt; tenzij men er den ringslang of de gladde slang voor mocht aanzien.

Velp.

H. J. H. GRONEMAN.

OOSTERBEEK, 2 April 1903.

Amice.

Het geval waarvan gij mij schrijft herinner ik mij nog zeer goed, en ik wil u daaromtrent het volgende mededeelen.

In een sigarenkistje met eenig gras werd mij door de kinderen van den heer C., ik meen in den zomer van 1886, een adder getoond, die broer Jan, ongeveer een uur vóór mijn komst in den vinger gebeten had. Het was een koffiekleurige adder met zwarte streep op den rug. Aan den vinger van patient vond ik, bij onderzoek, een driehoekig wondje, dat reeds blauw-zwart verkleurd was, en waaruit eenig sereus vocht kwam. De vinger, de geheele hand, de voorarm en bovenarm tot aan het schouderblad waren enorm gezwollen en heet op het aanvoelen, de patient had koorts en reeds tweemaal gebrakt voor mijn komst, zoodat het duidelijk was, dat zijn bloed het addergif reeds in ruime mate had opgenomen.

Ik omsneed de driehoekige wond, tot ruim in het gezonde weefsel, zoog daarop de wond krachtig uit, zoodat die flink bloedde, bracht den arm in verticale suspensie, en liet vlijtig 5 pCt. carbol-omslagen maken, lauw warm er om gelegd en die elk kwartier moesten ververscht worden.

Vervolgens schreef ik voor elk half uur een glas warme cognacgrog aan den jongen man te geven, niet er om te geven of hij dronken werd, maar daarmede eenige uren voort te gaan. 's Avonds elf uur (het ongeval gebeurde 's middags om drie uur) was de zwelling van den arm reeds veel verminderd en de patient vrij vroolijk door dronkenschap. Het braken had zich niet herhaald en de behandeling werd voortgezet, maar de hoeveelheid cognac verminderd. Na tweemaal 24 uren was alle zwelling verdwenen en het wondje gesloten.

Patient heeft verder geen letsel van zijn vergiftiging gehad. Patient was door de slang gebeten, toen hij het kistje even had opengemaakt, maar ik herinner mij niet of hij een knoop in de slang had willen leggen.

Ik hoop hiermede het geval voldoende toegelicht te hebben, en ik heb volstrekt geen bezwaar, dat dit geval door u in 't publiek vermeld wordt.

Na beleefde groeten,

(was get.) DR. C. M. VEENENBOS.

Soestdijk.

Twee malen zag en doodde ik een ♀-adder aan den zuidrand van het park van het Koninklijk lusthof te Soestdijk (Juni 1878 of 1879).

Een half uur vandaar, te Lagen Vuursche zag ik meermalen gladde slangen, een maal drie bij een, waarvan een slechts bemachtigd werd, die sedert de verzameling van het Sted. Gymn. verrijkt heeft (Aug. 1897).

Twee andere ♀♀ (één gedood) vlak bij station Heelsum van de stoomtram Arnhem—Zeist onder eikenhakhout. Te Renkum en Nol in 't Bosch meermalen gladde slangen. Eén levend gevangen, leefde korten tijd in Artis in het terrarium (drogen zomer 1899). Roode boschmieren overal in de buurt evenals egels. Bijgewoonde gevallen van vergiftiging geene.

Amsterdam.

J. C. C. LOMAN.

Den Ham, Vriezenveen.

Als vindplaatsen van adders, kan ik u uit eigen ervaring noemen:

Den Ham (Hammerdijk achter bij Nw. Gelderland, waar ik er in 1901 Juni-October drie stuks gezien heb.

Vriezenveen (Vriezenveense Wijk, Kerkenslag, waar ik er in 1901 en 1902 twee stuks gezien heb.

Beide plaatsen op hoogveen tusschen turfhoopen. Boschmieren, egels, gladde slangen en vergiftiging zijn nimmer door mij gezien of bijgewoond.

In Drenthe op hoogveen nimmer slangen gezien. Ik vond ze allen over dag, terwijl zij zich in de zon lagen te koesteren.

G. H. TEN KATE RZN.

Vervener.